

The Knowledge Structure of Global Studies on Social Change in the post-COVID-19 Era

Ismael Mostafavi^{1*}, Yeganeh Dastar², Seyedeh Zahra Hosseini Rad¹

1. Department of Information Science and Knowledge Studies, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.
2. Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

* Corresponding author: Ismael Mostafavi. Email: mostafavi@yazd.ac.ir

Original Article

Abstract

Background and Aim: This study aims to analyze the knowledge structure of global studies on social changes in the post-COVID-19 era. The main objective is to identify major research topics, highlight existing research gaps, and set an agenda for further research in this field.

Data and Method: This study adopts a descriptive-applied approach and utilizes scientometric analysis to evaluate bibliographic data on post-pandemic social transformations retrieved from the Web of Science database. The dataset consists of 5,036 documents published between 2022 and 2024, which were analyzed using Excel and RStudio software.

Findings: The findings indicate that scientific production in the field of post-pandemic social changes increased steadily from 2022 to 2024. The keywords "social changes," "health," "gender," "policy," "impact," "education," and "identity" show the highest frequencies. The results reveal a strong focus on mental health, educational justice, gender, and policymaking, whereas domains such as education, society, work, race, and culture still require further attention and development. The strategic diagram demonstrates that the clusters "health, gender, women, children, and behaviour" and "impact, management, power, policymaking, and science" have the highest levels of development and relevance, identifying them as the driving themes of the field. Conversely, the cluster "politics, media, activism, state, and consumption" shows low density, with its centrality percentage approaching zero. The topics "education, community, work, race, and culture" exhibit the lowest levels of development and relevance, categorizing them as immature and emerging themes. Additionally, the cluster "social change, identity, pattern, attitudes, and participation" displays low centrality, with a density percentage close to zero.

Conclusion: Global research on social changes in the post-COVID-19 era has primarily converged on topics such as educational justice, health, gender, and collective behavior. Family participation and remote education have played a significant role in empowering the new generation. Furthermore, attention to spiritual and gender health, along with the promotion of strategic innovations, stand out as prominent themes in global post-pandemic literature.

Keywords: Social change, Knowledge structure, Scientometrics, COVID-19, Global studies.

Key Message: The knowledge structure of global post-COVID studies emphasizes an integrated analysis of health, education, gender, and innovation. This comprehensive framework contributes to a deeper understanding of the complex transformations triggered by the COVID-19 pandemic and facilitates the formulation of effective responses.

Received: 20 May 2025

Accepted: 02 November 2025

Citation: Mostafavi, I., Dastar, Y., & Hosseini Rad, S. Z. (2026). The knowledge structure of global studies on social change in the post-COVID-19 era. *Journal of Social Continuity and Change*, 5(1), Article 1261. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23165.1261>

Extended Abstract

Introduction

The COVID-19 pandemic, a major disruptive event in contemporary history, extended far beyond a public health crisis, profoundly reshaping the social, economic, and cultural structures of societies worldwide. These transformations have catalyzed a growing body of interdisciplinary research in the social sciences addressing social changes in the post-COVID-19 era. However, existing studies remain fragmented and largely confined to specific domains such as mental health, social inequalities, education, and labour markets, highlighting the need for a comprehensive and integrated assessment of the field. Therefore, a systematic scientometric analysis of global research on social changes in the post-pandemic period is essential to identify major research trends, thematic focuses, knowledge gaps, and patterns of scientific collaboration, thereby providing a clearer understanding of the evolving knowledge landscape.

Methods and Data

Adopting a scientometric approach based on bibliographic data retrieved from the Web of Science database, this research seeks to identify the main research currents, fundamental topics, knowledge gaps, and trends in scientific collaboration in this field, providing an overview of the state of the art and setting priorities for future studies. This descriptive-applied study analyzed data from 5,036 scientific documents published between 2022 and 2024 using Excel and RStudio software.

Findings

The analysis included publication trends, authorship patterns, institutional productivity, and international collaboration networks. The results revealed an increasing trend in scientific production regarding post-pandemic social changes, growing at an average annual rate of approximately 16.9%. This growth reflects the rising academic interest in the social transformations that followed the COVID-19 pandemic. The highest number of articles was published in the journals *Sustainability*, *Technological Forecasting and Social Change*, and *Frontiers in Psychology*. The Universities of Toronto, Queensland, and Michigan ranked as the most prolific research institutions, while the United States contributed the largest share of total publications.

Author productivity analysis indicated that Xinyang Wang, Yahua Wang, and Xiaolin Zhang were the most cited researchers, whereas Jiawei Liu, Yifan Wang, Yi Hong Liu, and Yongyan Li produced the greatest number of publications, illustrating the involvement of Chinese scholars and international partnerships in knowledge production. Collaboration network

analysis showed that the United States, Australia, and Canada participated in most of the leading research themes, supported by the prominent role of their major universities. Scientific collaborations were largely shaped by geographical proximity, with researchers from industrialized nations leading knowledge production and research agenda-setting.

Conceptually, the most frequent keywords—such as “social change,” “health,” “gender,” “policy,” “impact,” “education,” and “identity”—highlighted major themes related to mental health, educational equity, gender inequalities, social policy shifts, and both collective and individual identity. The concept map demonstrated interconnections among these topics and identified core areas, including social attitudes, mental health, women’s social experiences, children’s behavioral patterns, social justice in education, media influence on social participation, power dynamics, collective behavior, social support, science and innovation, governance arrangements, and national sustainability.

Bradford’s Law analysis showed that 264 journals belonged to Zone 1, representing the most influential journals in the field, while the remaining journals fell within Zones 2 and 3. Thematic cluster analysis and keyword frequency further emphasized mental health, education, gender, inequality, innovation, and social resilience as central research domains in the post-COVID-19 era.

Conclusion and Discussion

The literature review demonstrated that current studies investigate diverse dimensions of socially induced changes caused by the pandemic. While some research focuses on psychological outcomes such as anxiety, stress, and work-family balance, other studies emphasize the importance of social cohesion and policy support for mental well-being. The bibliometric analysis also revealed that international collaboration and the active participation of researchers from developed countries are essential for global knowledge production and for addressing global challenges.

From a policy standpoint, the findings suggest that reframing traditional development policies by emphasizing justice, resilience, and inclusive participation should be prioritized. The evidence also indicates that crisis-driven knowledge development must be interdisciplinary, grounded in strong scientific collaboration, and oriented toward collective social reconstruction. Successful recovery in the post-pandemic world depends on the interplay between social agreements, collaborative knowledge production, and public support.

In summary, this study maps the knowledge landscape of social change research in the post-pandemic period, identifies research gaps along with emerging priorities, and

underscores the need for integrative analyses across health, education, gender, and innovation domains. This study provides viable solutions for addressing the challenges faced by human societies in the post-COVID-19 world. The comprehensive approach adopted herein enables societies to better comprehend the multidimensional transformations induced by the pandemic and to formulate more pertinent and effective responses. Furthermore, the findings of this research can assist policymakers and scholars in prioritizing future research areas and developing informed strategies to manage future social changes.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

This research adheres to all ethical standards and guidelines. All sources used in this study have been appropriately cited and referenced.

Authors' Contributions

Ismael Mostafavi was responsible for data collection, research design, project management, reviewing, editing, and responding to reviewers. Yeganeh Dastar drafted the descriptions for tables and charts, analyzed the dataset, generated tables and graphs, and contributed to editing and responding to reviewers. Seyedeh Zahra Hosseini Rad wrote the theoretical framework and literature review.

Acknowledgements

Not applicable.

Funding

No financial support was received for the research.

Conflicts of Interest

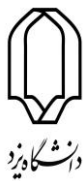
The authors declare no conflicts of interest.

Author's ORCID

Ismael Mostafavi: <https://orcid.org/0000-0003-0420-4118>

Yeganeh Dastar: <https://orcid.org/0009-0007-6673-652X>

Seyedeh Zahra Hosseini Rad: <https://orcid.org/0009-0004-8602-6099>

ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا

اسماعیل مصطفوی^{۱*}، یگانه داستار^۲، سیده زهرا حسینی راد^۱

۱- گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

۲- گروه بازیابی اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

* نویسنده مسئول: اسماعیل مصطفوی. رایانامه: mostafavi@yazd.ac.ir

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف تحلیل ساختار دانشی مطالعات جهانی در زمینه تغییرات اجتماعی دوران پساکرونا انجام شده است. هدف اصلی، شناسایی موضوعات محوری، شکاف‌های پژوهشی و تعیین جهت‌گیری‌های آتی در این حوزه است.

روش و داده‌ها: این مطالعه توصیفی-کاربردی با استفاده از رویکرد علم‌سنجی، داده‌های کتاب‌شناختی مربوط به تغییرات اجتماعی دوران پساکرونا را از پایگاه وب آو ساینس (Web of Science) استخراج کرده است. مجموعه داده‌ها شامل ۵۰۳۶ مدرک از سال‌های ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴ است که با استفاده از نرم‌افزارهای اکسل (Excel) و آر استودیو (RStudio) تجزیه و تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد تولیدات علمی در زمینه تغییرات اجتماعی پس از همه‌گیری کرونا از سال ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴ افزایش یافته است. کلیدواژه‌های «تغییر اجتماعی»، «سلامتی»، «جنسیت»، «سیاست»، «تأثیر»، «آموزش و پرورش» و «هویت» بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که موضوعات «سلامت، جنسیت، زنان، کودکان و رفتار»، و «تأثیر، مدیریت، قدرت، سیاست‌گذاری و علم» دارای بالاترین میزان توسعه‌یافتگی و ربط است که به‌عنوان موضوعات محرک شناخته می‌شوند. خوشه «سیاست، رسانه، فعالیت اجتماعی، دولت و مصرف» از نظر تراکم در سطح پایین و درصد مرکزیت آن نزدیک به صفر است. موضوعات «آموزش، جامعه، کار، نژاد و فرهنگ» دارای پایین‌ترین میزان توسعه‌یافتگی و ربط هستند و در نتیجه نابالغ و نوظهور تلقی می‌شوند. همچنین خوشه «تغییر اجتماعی، هویت، الگو، نگرش و مشارکت» از نظر مرکزیت در سطح پایین و درصد تراکم آن نزدیک به صفر است.

بحث و نتیجه‌گیری: مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا بر موضوعاتی نظیر عدالت آموزشی، سلامت، جنسیت و رفتار جمعی تمرکز داشته‌اند. مشارکت خانواده‌ها و آموزش غیرحضوری نقش مهمی در توانمندسازی نسل جدید ایفا کرده است. توجه به سلامت معنوی و جنسیتی و همچنین تقویت نوآوری از موضوعات برجسته مطالعات جهانی دوره پساکرونا است.

واژگان کلیدی: تغییرات اجتماعی، ساختار دانش، علم‌سنجی، کووید-۱۹، مطالعات جهانی.

پیام اصلی: ساختار دانشی مطالعات جهانی پساکرونا بر تحلیل یکپارچه سلامت، آموزش، جنسیت و نوآوری تأکید دارد. این نتایج، به درک بهتر تحولات پیچیده ناشی از همه‌گیری کوید-۱۹ و سیاست‌گذاری اجتماعی مربوط به آن کمک می‌کند.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۳۰

ارجاع: مصطفوی، اسماعیل؛ داستار، یگانه؛ و حسینی راد، سیده زهرا. (۱۴۰۵). ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا، تداوم و تغییر اجتماعی، ۱۵(۱)، ۷۵-۹۸. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23165.1261>

مقدمه و بیان مسأله

همه‌گیری کووید-۱۹، فراتر از یک بحران بهداشتی، به مثابه یک رویداد برهم‌زننده در تاریخ معاصر، بسترهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع بشری را در مقیاسی جهانی دگرگون ساخت. این تحولات گسترده و عمیق، منجر به شکل‌گیری طیفی وسیع از مطالعات و تحقیقات در حوزه علوم اجتماعی شده است که به بررسی و تحلیل ابعاد مختلف این دگرگونی‌ها در دوران پساکرونا می‌پردازند. این مطالعات، که از زوایای گوناگون به واکاوی پیامدهای این بحران می‌پردازند، نیازمند یک ارزیابی جامع و سیستماتیک به‌منظور درک ساختار دانشی حاکم بر این حوزه نوظهور هستند (نجاتی حسینی، ۱۳۹۹؛ میرزایی، ۱۳۹۹).

با بررسی ادبیات موجود، پژوهش‌ها عمدتاً به جنبه‌های خاصی مانند سلامت روان، نابرابری‌های اجتماعی، نظام‌های آموزشی، بازار کار و الگوهای مصرف پرداخته‌اند. به‌منظور شناسایی تغییرات اجتماعی، یک تحلیل جامع و یکپارچه از روابط بین حوزه‌های مختلف از منظر علم‌سنجی، جهت نقشه‌دانش لازم است. این موضوع نیازمند پژوهش‌های مستند و جامع در آینده است (مصطفوی، سجادی‌پور و حاضری، ۱۴۰۴). لذا، تحلیل ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این تحلیل، سعی دارد تا جریان‌های اصلی پژوهشی، حوزه‌های تمرکز، شکاف‌های دانشی و الگوهای همکاری علمی در مطالعات تغییرات اجتماعی را شناسایی کرده و تصویر واضح‌تری از وضعیت فعلی دانش موجود این حوزه نشان دهد. علاوه بر این، این تحلیل می‌تواند به محققان و سیاست‌گذاران در شناسایی اولویت‌های تحقیقاتی و اتخاذ راهبردهای مناسبی برای مواجهه با چالش‌های پیش روی جوامع بشری در دوران پساکرونا یاری رساند (توکلی و همکاران، ۱۴۰۱).

ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا به‌عنوان یک چارچوب سیستماتیک برای سازماندهی مفاهیم، مشارکت‌های فکری و همکاری‌های اجتماعی مطرح شده است تا دگرگونی‌های عمیقی را که همه‌گیری کووید-۱۹ ایجاد کرده است، درک و مدیریت کند. این ساختار به این دلیل حائز اهمیت است که چارچوبی برای تحلیل انطباق جوامع با بحران‌ها ارائه می‌کند و ابعاد کلیدی مانند مفاهیم مفهومی (مانند تاب‌آوری و نابرابری)، تأثیرات فکری (مانند نویسندگان برجسته و نظریه‌ها) و شبکه‌های اجتماعی (مانند همکاری‌های بین‌المللی) را برجسته می‌کند. مطالعات پیشین بر اهمیت رویکردهای بین‌رشته‌ای در تولید دانش در دوران کوید-۱۹ تأکید کرده‌اند. به‌عنوان مثال، تحلیل‌های کتاب‌سنجی نشان می‌دهند که در دوره کووید-۱۹، تغییرات مفهومی در آموزش به سمت یادگیری از راه دور و انطباق فناوری رخ داده است، که دگرگونی‌های ساختاری در روش‌های آموزشی را برجسته می‌کند. مطالعات «بازسازی بهتر»^۱ نشان می‌دهند که چگونگی و موفقیت بازسازی به میزان تعامل بین توافقات اجتماعی، همکاری در تولید دانش و پذیرش عمومی بستگی دارد. محققان بر ضرورت تغییر بنیادی در رویکرد توسعه تأکید دارند. به عقیده آنها، تاب‌آوری، عدالت و مشارکت همگانی باید پایه‌های اصلی بازسازی پس از همه‌گیری باشد (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2017 [UNDRR]). این یافته‌ها نشان داد که برای رویارویی با چالش‌های پیچیده اجتماعی ناشی از بحران‌های جهانی، باید رویکردهای سنتی را مورد بازبینی قرار داد.

هدف اصلی این مقاله، ارائه یک تحلیل جامع و نظام‌مند از ساختار دانش مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا است. در این راستا، به بررسی و تحلیل مجموعه گسترده‌ای از مقالات علمی، کتب، گزارش‌های پژوهشی و سایر منابع اطلاعاتی مرتبط با موضوع پرداخته شده است. پرسش اصلی این تحقیق عبارت است از: ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا

^۱. Build Back Better (BBB)

چگونه است؟ و به طور ویژه، این تحقیق به دنبال پاسخ به این پرسش‌ها است که جریان‌های اصلی پژوهشی در این حوزه کدامند؟ مهم‌ترین حوزه‌های تمرکز و شکاف‌های دانشی در این حوزه کدامند؟ الگوهای همکاری علمی بین محققان و نهادهای پژوهشی در این حوزه چگونه است؟ در ادامه مقاله، ابتدا به تبیین چارچوب نظری و روش‌شناسی تحقیق پرداخته و سپس نتایج حاصل از تحلیل ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا را ارائه و مورد بحث قرار گرفته است. در نهایت، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مقاله ارائه شده و پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی در این زمینه ارائه شده است.

پیشینه تجربی

مصطفوی و بیگدلو^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی کتاب‌سنجی با استفاده از تحلیل شبکه‌های همکاری و خوشه‌بندی مفهومی، ساختار تولیدات علمی مرتبط با کووید-۱۹ را در پایگاه اسکوپوس مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان داد خوشه‌بندی موضوعی کلمات کلیدی پژوهش‌ها حاکی از تمرکز تحقیقات بر حوزه‌هایی مانند تصویربرداری تشخیصی، ژنوم ویروس، علائم بالینی، همه‌گیری و سلامت عمومی بود. همچنین، نتایج نشان داد که همکاری‌های بین‌المللی پژوهشگران و تبادل دانش علمی برای افزایش کیفیت و کمیت پژوهش‌ها در زمینه کووید-۱۹ حیاتی است و می‌تواند راهنمای سیاست‌گذاران و پژوهشگران برای مقابله مؤثر با همه‌گیری باشد.

باجی و جوکار^۲ (۲۰۲۲) طی پژوهشی با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی و رویکرد کتاب‌سنجی به بررسی ساختار مفهومی متون مرتبط با کووید-۱۹ در حوزه علوم اجتماعی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که موضوعات اصلی در این حوزه شامل مسائل محیط زیستی، خدمات اجتماعی کیفی، مدیریت بحران، حمایت اجتماعی و اثرات اجتماعی کووید-۱۹ بوده است. علاوه بر این، خوشه‌های نوظهور پژوهشی موضوعاتی مانند تغییرات اقلیمی، جمعیت‌های آسیب‌پذیر، فرهنگ، کیفیت زندگی، اخبار جعلی و هویت اجتماعی را در برمی‌گرفتند. یافته‌ها حاکی از آن بود که تأثیرات اجتماعی همه‌گیری، پس از پایان بیماری همچنان پابرجا خواهد ماند و نیاز است توجه ویژه‌ای به پژوهش‌های علوم اجتماعی درباره آثار کووید-۱۹ در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی معطوف شود.

رویچودهوری، بانجا و بیسواس^۳ (۲۰۲۲) به تحلیل کتاب‌سنجی پژوهش‌های مرتبط با کووید-۱۹ در حوزه علوم اجتماعی پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که موضوعات روان‌شناسی و اقتصاد بیشترین سهم را در پژوهش‌های علوم اجتماعی مرتبط با کووید-۱۹ داشته‌اند و محورهای اصلی شامل مشکلات روانی-اجتماعی، مسائل اقتصادی، شیوع بیماری‌های مشابه و کیفیت زندگی بوده است. همچنین، یافته‌ها بر اهمیت همکاری‌های بین‌المللی میان پژوهشگران به‌ویژه برای پرداختن به چالش‌های خاص کشورهای در حال توسعه تأکید دارند.

لیو، یوان و ژو^۴ (۲۰۲۲) با رویکردی کتاب‌سنجی به بررسی وضعیت پژوهش‌های علوم اجتماعی مرتبط با همه‌گیری کووید-۱۹ پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشترین توجه پژوهشگران علوم اجتماعی به موضوعات سلامت روان و روان‌شناسی معطوف بوده و محورهای دیگری مانند بهداشت عمومی، سیاست‌گذاری سلامت، آموزش، و مسائل اقتصادی نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند. همچنین، ایالات متحده آمریکا بیشترین سهم را در تولید مقالات این حوزه داشته و دانشگاه هاروارد به‌عنوان پیش‌تاز مؤسسات علمی

1. Mostafavi & Bigdeloo

2. Baji & Jowkar

3. Roychowdhury, Bhanja & Biswas

4. Liu, Yuan & Zhu

معرفی شده است. تحلیل شبکه‌های همکاری نیز نشان می‌دهد که همکاری‌های علمی عمدتاً تحت تأثیر موقعیت جغرافیایی کشورها قرار دارد.

مصطفوی، سجادی‌پور و حاضری (۱۴۰۴) طی پژوهشی به بررسی ساختار فکری مقالات علمی منتشر شده توسط پژوهشگران ایرانی در حوزه کووید-۱۹ پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که کلیدواژه‌های پرتکرار مانند «پاندمی»، «عفونت» و «ایمنی» محوریت پژوهش‌ها را تشکیل داده‌اند. شبکه واژگانی مفاهیم نشان‌دهنده نقش کلیدی موضوعات متنوعی از قبیل فشارهای روانی ناشی از پاندمی، تأثیر فعالیت‌های فیزیکی و فناوری‌های نوین، درمان‌های سلولی و دارویی، نقش فناوری نانو و هوش مصنوعی در مقابله با کرونا بوده است. تحلیل خوشه‌ای، ۱۳ حوزه موضوعی را برجسته کرده که دامنه گسترده‌ای از جنبه‌های بالینی، درمانی، اجتماعی و فناوری را دربرمی‌گیرد. نتایج این پژوهش نشان داد که تحقیقات کووید-۱۹ در ایران، متنوع و پویا بوده و با تمرکز جدی بر موضوعات مربوط به سلامت جسمی و روانی و فناوری‌های نوین در مقابله با این بیماری، همکاری‌های گسترده‌ای در سطح بین‌المللی داشته است.

بابائیان و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی نظام‌مند، به بررسی مداخلات مددکاران اجتماعی در حمایت از کودکان در دوران کرونا در چهار حوزه سلامت، خانواده، سیاستگذاری و فضای مجازی پرداختند و به نقش کلیدی مداخلات کودک‌محور در مدیریت بحران تأکید نمودند. یافته‌ها نشان داد که حمایت‌های سیاستی و آموزشی از مددکاران اجتماعی برای ارتقاء سلامت کودکان در شرایط بحرانی ضروری است. این مطالعه در چارچوب تغییرات اجتماعی پساکرونا، اهمیت ساختار دانشی مددکاری اجتماعی را در مواجهه با پیامدهای کووید-۱۹ برجسته ساخته شده است.

نتایج بررسی انتقادی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌های علم‌سنجی در زمینه تغییرات اجتماعی ناشی از کووید-۱۹، عمدتاً به شناسایی خوشه‌های موضوعی و روندهای کلی تولید علم پرداخته‌اند و کمتر به تحلیل ترکیبی و میان‌رشته‌ای پیوندهای بین حوزه‌هایی مانند سلامت، آموزش، جنسیت و نوآوری توجه داشته‌اند. از سویی، ضعف قابل‌توجهی در مطالعات مربوط به شبکه همکاری‌های بین‌المللی، سازوکارهای شکل‌گیری مفاهیم نوین اجتماعی، و کشف شکاف‌های دانشی مرتبط با پیامدهای بلندمدت اجتماعی مشاهده می‌شود. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از داده‌های گسترده‌تر جهانی و با به‌کارگیری روش‌های پیشرفته تحلیل هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها و مکاتبات چندگانه^۱، و نقشه راهبردی^۲ قادر است ساختار دانشی حوزه را به‌صورت نظام‌مند و شبکه‌ای آشکار کند. مزیت ویژه این مطالعه، ارائه تصویری جامع از تعاملات بین حوزه‌ای و الگوهای همکاری علمی، و نیز شناسایی حوزه‌های نوظهور در پژوهش‌های پساکرونا است. این رویکرد تحلیلی باعث می‌شود پژوهش نه‌تنها به توصیف وضعیت موجود اکتفا نکند، بلکه با تحلیل پویایی‌ها و روندهای شکل‌گیری دانش، مسیرهای آینده پژوهش و مداخلات سیاستی را نیز روشن سازد.

روش و داده‌های پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - کاربردی است که با رویکرد علم‌سنجی انجام شده است. گردآوری داده‌های کتاب‌شناختی مطالعات در سطح جهانی از پایگاه اطلاعات علمی وب آو ساینس به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و معتبرترین پایگاه اطلاعات علمی استنادی صورت گرفت؛ برای این منظور با استفاده از استراتژی جستجوی زیر، داده‌ها از پایگاه داده جمع‌آوری شد:

1. Multiple Correspondence Analysis (MCA)

2. Strategic Diagram

"Social change"

برای پالایش داده‌ها و حذف مقالات غیرمرتبط، فرآیندهای کیفی شامل بازبینی عناوین، چکیده‌ها و کلمات کلیدی به صورت دستی و نیمه خودکار انجام گرفت تا فقط مدارک مرتبط با حوزه مطالعات اجتماعی پساکرونا وارد تحلیل نهایی شوند.

براساس جستجو در پایگاه اطلاعاتی وب آو ساینس، از سال ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴ تعداد ۵۰۳۶ مدرک به فرمت Bibtxt در قالب فایل متنی Notepad بازبینی شد. انتخاب این دوره زمانی بر مبنای تمرکز بر تحقیقات پس از اوج همه‌گیری کووید-۱۹ و مشاهده افزایش قابل توجه تولیدات علمی در این سال‌ها صورت گرفته است، چراکه از اوایل سال ۲۰۲۰ که شیوع بیماری آغاز شد، مقالات اولیه عمدتاً پراکنده و کمتر نظام‌مند بودند و از ۲۰۲۲ به بعد، شکل‌گیری و تثبیت ساختارهای پژوهشی در این حوزه قابل رصد و تحلیل دقیق‌تر می‌باشد. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای اکسل، RStudio از طریق پکیج Bibliometrix و رابط گرافیکی آن یعنی Biblioshiny انجام شد. این پکیج به صورت یک کتابخانه برای زبان برنامه‌نویسی R ارائه شده، در نتیجه امکان اجرای آن به صورت مستقیم وجود ندارد و باید از محیط نرم‌افزار RStudio برای اجرای این کتابخانه استفاده شود. همچنین از شاخص‌های H، G و M برای ارزیابی تولیدات علمی استفاده شد. تعریف مختصر هر کدام از شاخص‌ها به این شرح است:

(۱) شاخص H یا شاخص هرش^۱ معیاری برای سنجش تأثیر علمی یک پژوهشگر است که توسط خورخه‌ای هیرش^۲ (۲۰۰۵) معرفی شد. این شاخص براساس تعداد مقالات منتشرشده و میزان استنادهایی که به آن‌ها شده است، محاسبه می‌شود.

(۲) شاخص G یا G-index معیاری برای سنجش تأثیر علمی یک پژوهشگر است که توسط لئو اگه^۳ (۲۰۰۶) معرفی شد. این شاخص برای بهبود محدودیت‌های شاخص H طراحی شده است و وزن بیشتری به مقالاتی که استنادهای زیادی دریافت کرده‌اند، می‌دهد.

(۳) شاخص M یا M-quotient معیاری برای ارزیابی بهره‌وری علمی یک پژوهشگر در طول زمان است. این شاخص توسط خورخه‌ای هرش پیشنهاد شده است تا محدودیت‌های مرتبط با سابقه علمی پژوهشگران را برطرف کند.

در این مقاله از تجزیه و تحلیل مکاتبات چندگانه و نقشه راهبردی استفاده شده است. تجزیه و تحلیل مکاتبات چندگانه یک روش جامعه‌شناختی است که به طور منظم استفاده می‌شود. در این رویکرد، داده‌های گسترده با متغیرهای متعدد در یک فضای کم‌بعدی فشرده می‌شوند تا یک نمودار دوبعدی (سه بعدی) بصری ایجاد کنند. نقشه راهبردی، ابزاری تحلیلی در مطالعات علم‌سنجی است که برای تبیین ساختار علمی یک حوزه پژوهشی به کار می‌رود. این نقشه بر مبنای دو شاخص اصلی مرکزیت و تراکم تنظیم می‌شود.

(۴) مرکزیت^۴ نشان‌دهنده درجه تعامل یک خوشه موضوعی با سایر خوشه‌ها در شبکه علمی است و میزان اهمیت استراتژیک یک موضوع را در ساختار کلی دانش مشخص می‌کند. مرکزیت بالا بیانگر آن است که خوشه مربوطه نقش محوری در حوزه پژوهشی ایفا می‌کند و با سایر موضوعات ارتباط قوی دارد (Callon et al., 1983).

^۱. Hirsch Index

^۲. Jorge E. Hirsch

^۳. Leo Egghe

^۴. Centrality

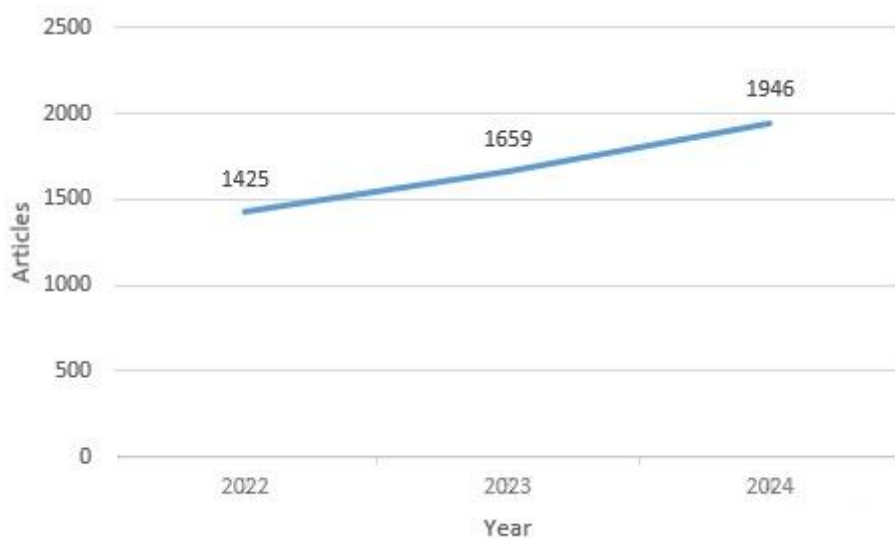
(۵) تراکم^۱ معیاری برای سنجش میزان توسعه‌یافتگی درونی خوشه است. تراکم بالا نشان‌دهنده انسجام مفهومی قوی، بلوغ نظری و گسترش زیرساخت‌های علمی درون خوشه است. به عبارت دیگر، تراکم میزان غنای مفهومی و پیوندهای داخلی میان مؤلفه‌های یک موضوع را می‌سنجد (Callon et al., 1983).

یافته‌های پژوهش

پس از پردازش و تحلیل داده‌های کتاب‌شناختی، چارچوب کلی تولیدات علمی و ارتباطات بین موضوعات شناسایی شد. در ادامه، یافته‌ها با تمرکز بر شاخص‌های علم‌سنجی و نقشه‌های موضوعی ارائه می‌شوند تا ساختار دانش حوزه تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا روشن گردد.

(۱) روند رشد سالیانه تولیدات علمی حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا به چه صورت است؟

شکل ۱، روند رشد سالیانه تولیدات علمی حوزه تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا را نشان می‌دهد. براساس این شکل، تعداد تولیدات سالیانه در این حوزه از ۱۴۲۵ مورد در سال ۲۰۲۲ آغاز و در سال ۲۰۲۴ به ۱۹۴۶ مورد رسید همچنین نرخ رشد سالانه آن برابر با ۱۶/۹ درصد است، که نشان‌دهنده روند صعودی انتشار تولیدات علمی در این زمینه می‌باشد.

شکل ۱- روند رشد سالیانه تولیدات علمی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

^۱. Density

۲) پرتولیدترین نویسندگان، مجلات و دانشگاه‌های حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا کدام اند؟

جدول ۱ رتبه‌بندی ده مجله برتر منتشرکننده مقالات حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا را براساس شاخص H, G و M، تعداد انتشارات، سال انتشار و ناحیه‌ای که مقاله در آن قرار دارد، نشان می‌دهد. همچنین در این جدول، مجلات براساس تعداد انتشارات رتبه‌بندی شده‌اند. در بازه زمانی مورد تجزیه و تحلیل، بیشترین فراوانی مربوط به مجلات Sustainability (۶۴)، Technological Forecasting and Social Change (۴۳) و Frontiers in Psychology (۳۹) است. H=۹) Sustainability مجله (H=۱۱) Forecasting and Social Change و پس از آن مجله (H=۹) Sustainability دارای بالاترین شاخص H است.

همچنین طبق قانون برادفورد^۱ مجلات به سه ناحیه تقسیم می‌شوند. ناحیه ۱، مجلات اصلی را به‌عنوان مهم‌ترین مجلات در این زمینه نشان می‌دهد. ناحیه ۲، مجلاتی را نشان می‌دهد که هنوز مهم هستند اما نفوذ و استناد کمتری نسبت به مجلات ناحیه ۱ دارند. ناحیه ۳، مجلاتی را نشان می‌دهد که مقالات مرتبط را به‌ندرت منتشر می‌کنند. این مجلات معمولاً عمومی‌تر هستند و تمرکز خاصی بر یک حوزه علمی ندارند. تجزیه و تحلیل مجلات منتشرکننده مقالات حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا نشان داد که ۲۶۴ مجله در ناحیه ۱ طبقه‌بندی شده‌اند و مجلات باقی‌مانده در ناحیه ۲ و ۳ قرار دارند. مجلات ذکرشده در جدول ۱، از جمله ده مجله برتر در ناحیه ۱ بر اساس قانون برادفورد هستند و نقش فعالی در انتشار مقالات مرتبط با این حوزه موضوعی ایفا می‌کنند.

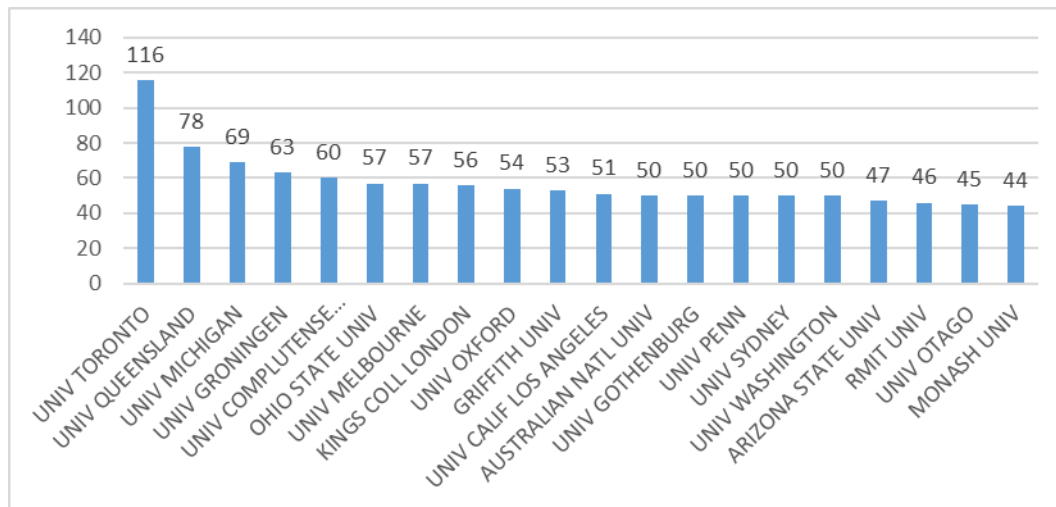
جدول ۱- ده مجله برتر منتشرکننده مقالات در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

مجله	رتبه	شاخص H	شاخص G	شاخص M	تعداد انتشارات	سال انتشار	ناحیه
Sustainability	۱	۹	۱۳	۲/۲۵	۶۴	۲۰۲۲	ناحیه ۱
Technological Forecasting and Social Change	۲	۱۱	۱۹	۲/۷۵	۴۳	۲۰۲۲	ناحیه ۱
Frontiers in Psychology	۳	۵	۶	۱/۲۵	۳۹	۲۰۲۲	ناحیه ۱
Social sciences (Basel)	۴	۳	۳	۰/۷۵	۳۰	۲۰۲۲	ناحیه ۱
Religions	۵	۳	۴	۰/۷۵	۲۸	۲۰۲۲	ناحیه ۱
PLOS ONE	۶	۵	۷	۱/۲۵	۲۶	۲۰۲۲	ناحیه ۱
Contemporary Voice of Dalit	۷	۱	۱	۰/۲۵	۲۵	۲۰۲۲	ناحیه ۱
European Journal of Social Psychology	۸	۶	۸	۱/۵	۱۶	۲۰۲۲	ناحیه ۱
International Journal of Environmental Research and Public Health	۹	۵	۸	۱/۲۵	۱۴	۲۰۲۲	ناحیه ۱
Frontiers in Sociology	۱۰	۴	۴	۱	۱۴	۲۰۲۲	ناحیه ۱

همان‌طور که در شکل ۲ مشخص است، دانشگاه تورنتو^۲، دانشگاه کوئینز^۱ و دانشگاه میشیگان^۲ به‌عنوان پرتولیدترین وابستگی‌های سازمانی در میان تولیدات علمی حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا شناسایی شدند.

^۱. Bradford law

^۲. University of Toronto

شکل ۲- پرتولیدترین دانشگاه‌ها در تولید بروندهای علمی حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

۳) برترین نویسندگان حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا چه عملکردی داشته‌اند؟

شکل ۳ عملکرد نویسندگان را از نظر تعداد انتشارات و نیز نسبت تعداد استنادات به‌ازای سال در طول سال‌های فعالیت علمی‌شان نشان می‌دهد. پویایی در تحقیقات نویسندگان را می‌توان از سیر تحول تحقیقات آن‌ها در تعداد مقالات منتشر شده و استنادات هر مدرک مشاهده کرد. هر دایره نشان‌دهنده عملکرد نویسنده در یک سال مشخص است. قطر دایره‌ها نشان‌دهنده تعداد مقالات منتشر شده توسط نویسنده و میزان پررنگ بودن دایره نیز بیانگر نسبت استنادات به‌ازای سال است. طبق این شکل، پراستنادترین نویسندگان این حوزه به ترتیب عبارتند از: شینیانگ وانگ^۳ که در سال ۲۰۲۳، ۳۳/۶۶۷ استناد به‌ازای سال، یاهوا وانگ^۴ در سال ۲۰۲۲، ۱۴/۷۵ استناد، شیائولین ژانگ^۵ در سال ۲۰۲۲، ۱۴/۲۵ استناد به‌ازای یک سال دریافت کردند. همچنین جیاوئی لیو^۶، یفان وانگ^۷، یی هونگ لیو^۸ و یونگیان لی^۹ به ترتیب جزو پرتولیدترین نویسندگان تولیدات علمی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا هستند.

^۱. University of Queensland

^۲. University of Michigan

^۳. Xinyang Wang

^۴. Yahua Wang

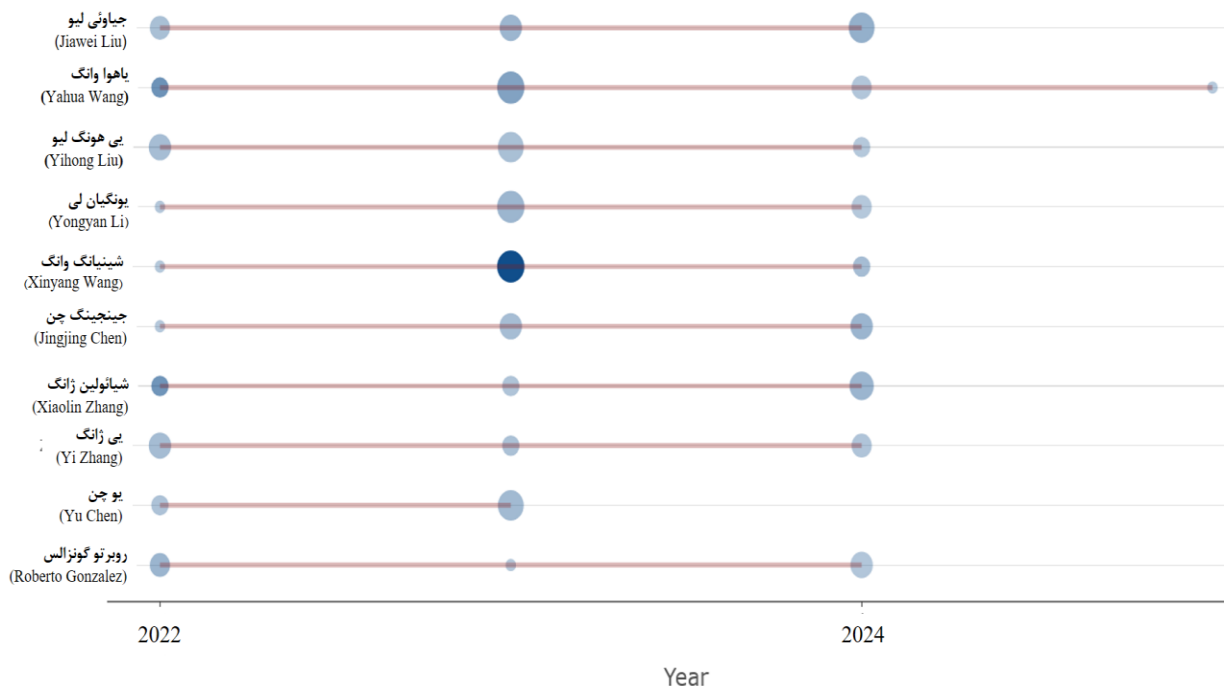
^۵. Xiaolin Zhang

^۶. Jiawei Liu

^۷. Yifan Wang

^۸. Yihong Liu

^۹. Yongyan Li

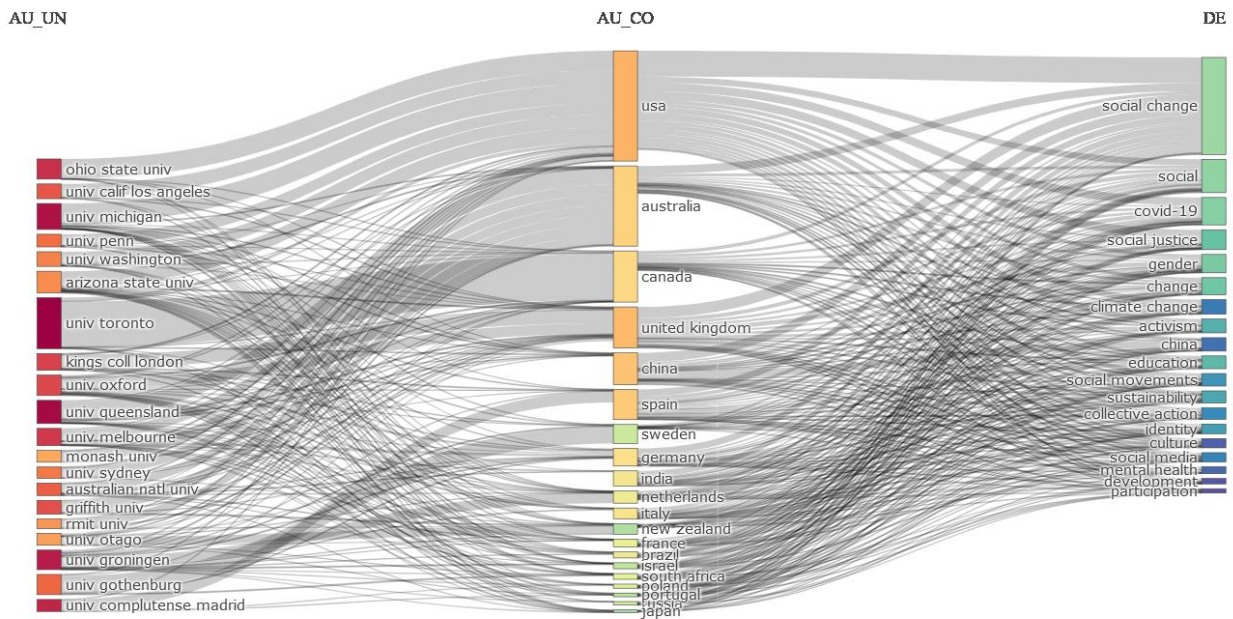
شکل ۳- عملکرد نویسندگان برتر تولیدات علمی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا با استفاده از نرم‌افزار بیبلیوشاینی^۱ (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

۴) ارتباط میان کشورها، دانشگاه‌ها و کلیدواژه‌های حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا به چه صورت است؟

شکل ۴ تجزیه و تحلیل نشریات حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا را با محوریت روابط بین دانشگاه‌ها، کلیدواژه‌ها و کشورها نشان می‌دهد. ویژگی‌های قابل توجه در این شکل با مستطیل‌هایی با رنگ‌های مختلف نشان داده شد. ارتفاع مستطیل‌ها در این شکل به میزان روابط ناشی از مؤلفه مستطیل (دانشگاه، کلیدواژه و کشورها) و نمودار سایر عناصر بستگی دارد. هر چه مؤلفه یا عنصر روابط بیشتری داشته باشد، طول مستطیل نیز بیشتر است.

مستطیل کلیدواژه Social change بیشترین ارتفاع را در مقایسه با مستطیل مربوط سایر کلیدواژه‌ها دارد. در نتیجه می‌توان گفت که این کلیدواژه نسبت به سایر کلیدواژه‌ها بیشترین ارتباط را با فیلد کشور دارد. کلیدواژه‌های Social و Covid-19 نیز در رتبه دوم و سوم قرار گرفته‌اند. براساس این شکل کشورهای آمریکا، استرالیا و کانادا در بیشتر موضوعات برتر این حوزه فعالیت داشته‌اند. دانشگاه تورنتو، دانشگاه کوئینزلند و دانشگاه میشیگان نیز بیشترین مشارکت را در این موضوعات به خود اختصاص داده‌اند.

^۱. Boblioshy

شکل ۴- نمودار مفهومی کشورها، دانشگاه‌ها و کلیدواژه‌ها در برونادهای علمی حوزه موضوعی تغییر اجتماعی در دوران پساکرونا با استفاده از نرم‌افزار بیبلیوشاینی (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

جدول ۲ کشورهای نویسندگان مسئول را نشان می‌دهد. آمریکا با ۱۰۴۹ مقاله دارای بیشترین تعداد مقالات بوده که نویسنده مسئول ۹۰۸ مورد، از همان کشور است و ۱۴۱ مقاله دیگر حاصل همکاری با سایر کشورها می‌باشد. کشور بریتانیا با ۴۴۸ مقاله در رتبه دوم قرار گرفته که از این تعداد ۳۱۴ مقاله در سطح ملی و ۱۳۴ مورد دیگر حاصل همکاری با سایر کشورها می‌باشد. پس از آن، کشور چین با ۳۳۶ مقاله قرار دارد که نویسنده مسئول ۲۷۳ مورد از آن‌ها از چین و ۶۳ مورد دیگر حاصل همکاری بین‌المللی است.

جدول ۲- کشور نویسندگان مسئول برونادهای علمی حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

ردیف	کشور	تعداد مقاله	همکاری ملی	همکاری بین‌المللی	ردیف	کشور	تعداد مقاله	همکاری ملی	همکاری بین‌المللی
۱	آمریکا	۱۰۴۹	۹۰۸	۱۴۱	۶	کانادا	۱۸۹	۱۳۹	۵۰
۲	بریتانیا	۴۴۸	۳۱۴	۱۳۴	۷	آلمان	۱۷۱	۱۲۹	۴۲
۳	چین	۳۳۶	۲۷۳	۶۳	۸	ایتالیا	۱۴۲	۱۰۹	۳۳
۴	اسپانیا	۳۰۰	۲۴۴	۵۶	۹	هند	۱۱۸	۱۰۷	۱۱
۵	استرالیا	۲۵۵	۱۸۰	۷۵	۱۰	برزیل	۱۰۰	۷۹	۲۱

۵) خوشه‌های موضوعی، پر استفاده‌ترین کلیدواژه‌ها و نیز وضعیت موضوعات مطرح شده در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا به لحاظ میزان تراکم و مرکزیت به چه صورت می‌باشد؟

کلیدواژه‌ها، خلاصه و پالایش سطح بالایی از هسته مقاله هستند و می‌توانند محتوای اصلی آن را نشان دهند. فراوانی کلیدواژه‌ها می‌تواند تا حدودی نشان‌دهنده تمرکز موضوعات در یک زمینه خاص باشد. رایج‌ترین کلیدواژه‌های پایگاه اطلاعاتی^۱ در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳- متداول‌ترین کلیدواژه‌های پایگاه اطلاعاتی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

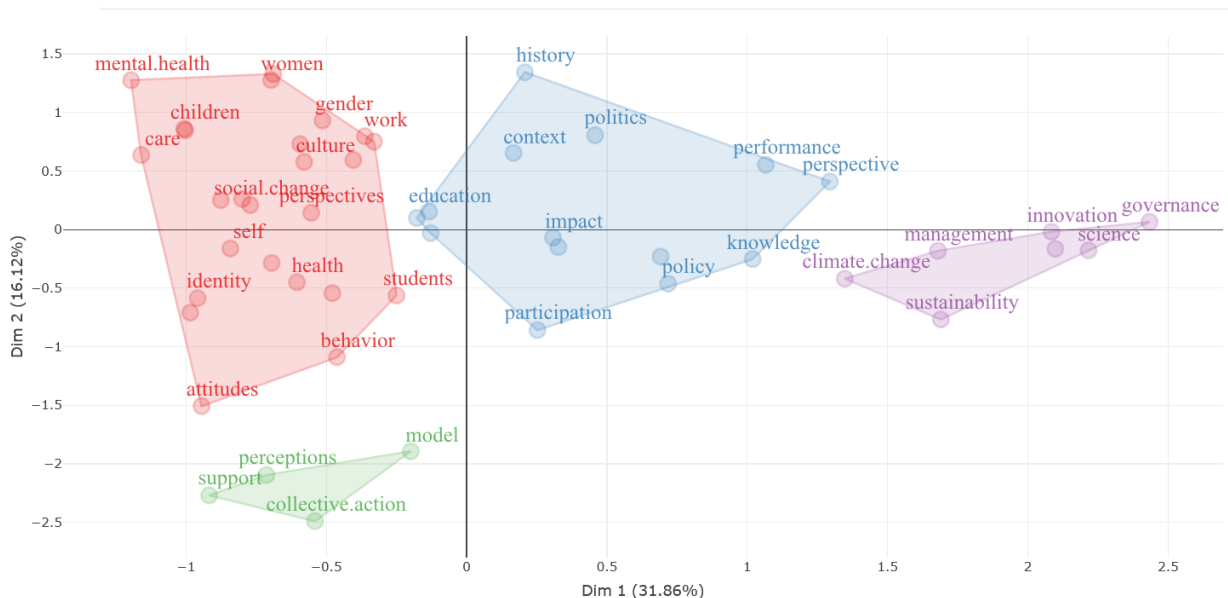
ردیف	کلیدواژه	ترجمه	فراوانی	ردیف	کلیدواژه	ترجمه	فراوانی
۱	Health	سلامتی	۱۸۰	۱۱	Management	مدیریت	۹۷
۲	Social-Change	تغییر اجتماعی	۱۶۲	۱۲	Power	قدرت	۹۱
۳	Gender	جنسیت	۱۶۰	۱۳	Children	کودکان	۸۲
۴	Politics	سیاست	۱۵۵	۱۴	Policy	سیاست	۸۱
۵	Impact	تاثیر	۱۵۲	۱۵	Community	جامعه	۷۷
۶	Education	آموزش و پرورش	۱۴۰	۱۶	Behavior	رفتار	۷۵
۷	Identity	هویت	۱۳۲	۱۷	Science	علم	۷۳
۸	Model	مدل	۱۱۷	۱۸	Participation	مشارکت	۷۱
۹	Attitudes	نگرش‌ها	۱۱۴	۱۹	Work	کار کردن	۶۹
۱۰	Women	زنان	۱۰۹	۲۰	Media	رسانه‌ها	۶۸

۶) ساختار مفهومی برون داده‌های علمی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا به چه صورت است؟

در شکل ۵ نقشه ساختار مفهومی برون داده‌های علمی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا براساس کلیدواژه‌های پایگاه اطلاعاتی رسم شده است. خوشه قرمز نشان‌دهنده موضوعاتی همچون تغییرات اجتماعی و نگرش‌ها، سلامت روان و هویت فردی، تجربیات اجتماعی زنان، رفتار کودکان در اجتماع است. خوشه آبی نشان‌دهنده عدالت اجتماعی در آموزش، تأثیر رسانه بر مشارکت اجتماعی، تغییرات قدرت سیاسی؛ خوشه سبز در مورد ادراک اجتماعی، رفتار جمعی، پشتیبانی اجتماعی و خوشه بنفش مربوط به علم و نوآوری، سیستم‌های حکمرانی و پایداری ملی است. این شکل شباهت بین کلیدواژه‌ها را با استفاده از فاصله صفحه نشان می‌دهد. کلیدواژه‌هایی که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته‌اند، نزدیک به مرکز مختصات کلی نمودار (نقطه تقاطع محورهای افقی و

^۱. Keywords Plus

عمودی) قرار دارند. در مقابل، هرچه کلیدواژه‌ها به لبه‌های نمودار نزدیک‌تر باشند، موضوع مطالعه کم‌رنگ‌تر یا به موضوعات دیگر منتقل شده‌اند.

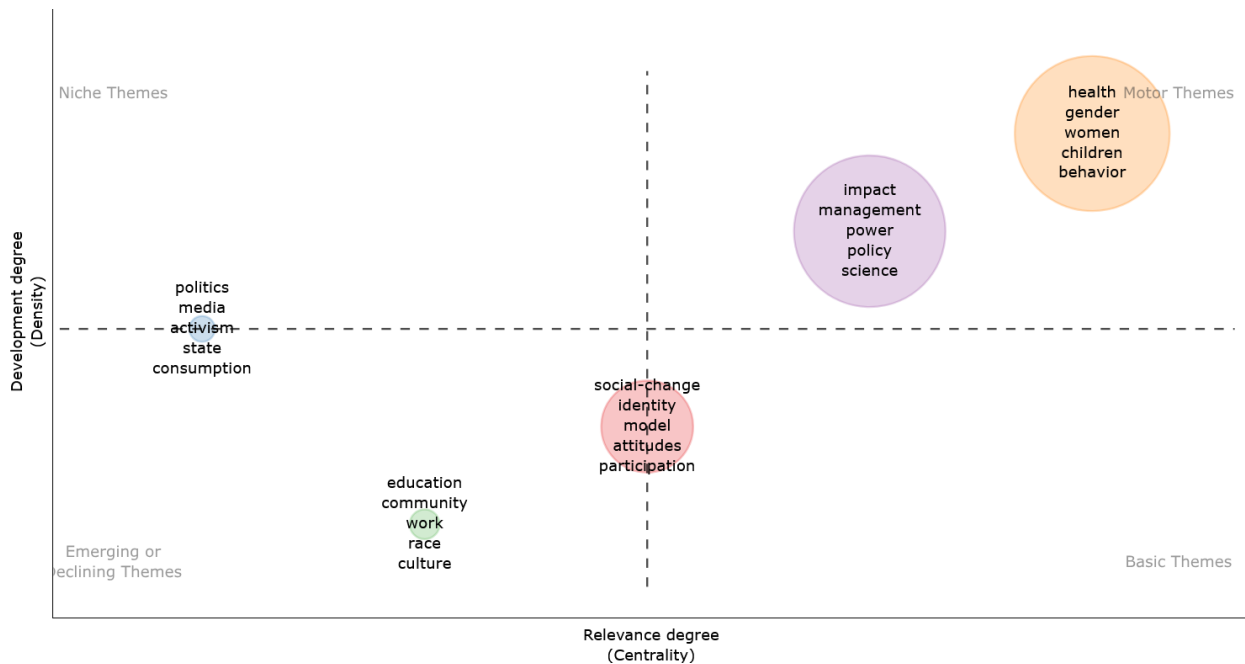
شکل ۵- نقشه ساختار مفهومی برونادهای علمی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پسا کرونا با استفاده از نرم‌افزار بیبلیوشاینی (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

۷) راهبردهای مطالعاتی در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پسا کرونا به چه صورت است؟

نمودار راهبردی (شکل ۶) کلیدواژه‌ها را براساس میزان توسعه‌یافتگی (سنجه تراکم) و میزان ربط (سنجه مرکزیت) در ۴ ناحیه تقسیم‌بندی نموده است. سنجه مرکزیت، معیاری برای سنجش درجه تعامل یا ارتباط یک خوشه با سایر خوشه‌ها در شبکه علمی است. این شاخص نشان می‌دهد که یک موضوع تا چه میزان در ارتباط با سایر موضوعات و جریان‌های علمی حوزه مورد بررسی قرار دارد. سنجه تراکم نشان‌دهنده درجه انسجام داخلی خوشه است؛ یعنی میزان توسعه‌یافتگی و بلوغ درونی مفاهیم و روابط بین عناصر تشکیل‌دهنده خوشه. تراکم بالاتر به معنای توسعه‌یافتگی علمی بیشتر یک موضوع و بلوغ شبکه مفاهیم داخلی آن است.

طبق شکل ۶ در چارک اول نمودار (ناحیه بالا سمت راست)، خوشه‌های «سلامت، جنسیت، زنان، کودکان و رفتار»، و «تأثیر، مدیریت، قدرت، سیاست‌گذاری و علم» دارای بالاترین میزان توسعه‌یافتگی و ربط است که به‌عنوان محرک‌های اصلی پژوهش‌های این حوزه شناخته می‌شوند و نقش بنیادین در توسعه این حوزه ایفا می‌کنند. در چارک دوم نمودار (ناحیه بالا سمت چپ) خوشه «سیاست، رسانه، فعالیت اجتماعی، دولت و مصرف» وجود دارد که با چارک سوم اشتراک دارد. این خوشه از نظر تراکم در سطح پایین و درصد مرکزیت آن نزدیک به صفر است. در چارک سوم (ناحیه پایین سمت چپ)، خوشه «آموزش، جامعه، کار، نژاد و فرهنگ» قرار گرفته است که این خوشه دارای پایین‌ترین میزان توسعه‌یافتگی و ربط هستند و در نتیجه نابالغ و نوظهور تلقی می‌شوند که قابلیت رشد در مطالعات

آینده این حوزه را دارند. همچنین خوشه «تغییر اجتماعی، هویت، الگو، نگرش و مشارکت» با چارک چهارم اشتراک دارد. این خوشه از نظر مرکزیت در سطح پایین و درصد تراکم آن نزدیک به صفر است.

شکل ۶- نمودار راهبردی مطالعات در حوزه موضوعی تغییرات اجتماعی در دوران پسا کرونا با استفاده از نرم افزار بیبلیوشینی (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

بحث و نتیجه گیری

براساس یافته‌های به دست آمده از تحلیل ساختار دانشی مطالعات جهانی تغییرات اجتماعی در دوران پسا کرونا، روشن است که این حوزه از سال ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴ تجربه رشد قابل توجهی در تولیدات علمی داشته است. مجلاتی نظیر Technological, Sustainability, Forecasting and Social Change و Frontiers in Psychology به عنوان پیشگامان در انتشار مقالات مربوط به این حوزه شناخته می‌شوند که با پژوهش‌های انجام شده توسط حمیدی و همکاران^۱ (۲۰۲۴)، برایاردیز و همکاران^۲ (۲۰۲۰) و رویچودهوری، بانجا و بیسواس (۲۰۲۲) همسو است. همچنین، دانشگاه‌های تورنتو، کوئینزلند و میشیگان به لحاظ تولید علم در این زمینه سهم بسزایی داشته‌اند که مؤید یافته‌های پژوهش‌های حمیدی و همکاران (۲۰۲۴) و لیو، یوان و ژو (۲۰۲۲) است. نویسندگانی چون شینیانگ وانگ، یاهوا وانگ و شیائولین ژانگ با تولید مقالاتی پراستناد و با کیفیت، نقش حیاتی در پیشبرد و گسترش این دانش ایفا کرده‌اند. تحلیل کشورهای نویسندگان مسئول نشان می‌دهد که آمریکا با ۱۰۴۹ مقاله دارای بیشترین تعداد مقالات بوده که نویسنده مسئول ۹۰۸ مورد، از همان

^۱. Hamidi et al.

^۲. Baraibar-Diez et al.

کشور است و ۱۴۱ مقاله دیگر حاصل همکاری با سایر کشورها می‌باشد. کشور بریتانیا با ۴۴۸ مقاله در رتبه دوم قرار گرفته که از این تعداد ۳۱۴ مقاله در سطح ملی و ۱۳۴ مورد دیگر حاصل همکاری با سایر کشورها می‌باشد. پس از آن، کشور چین با ۳۳۶ مقاله قرار دارد که نویسنده مسئول ۲۷۳ مورد از آن‌ها از چین و ۶۳ مورد دیگر حاصل همکاری بین‌المللی است که همسو با پژوهش‌های انجام شده توسط حمیدی و همکاران (۲۰۲۴)، رویچودهوری، بانجا و بیسواس (۲۰۲۲) و لیو، یوان و ژو (۲۰۲۲) است.

تحلیل کلیدواژه‌ها در مطالعات حوزه اجتماعی نشان‌دهنده توجه پژوهشگران به مفاهیمی همچون «سلامتی»، «جنسیت»، «سیاست»، «تأثیر»، «آموزش و پرورش» و «هویت» است؛ بررسی‌ها نشان داد در مطالعات پیشین به حوزه‌های مطالعاتی همچون «سلامت روان»، «افسردگی»، «اضطراب»، «انزوای اجتماعی» و «تأثیر روانی» (Hamidi et al., 2024)، «ارزیابی تأثیر اجتماعی» و «کارآفرینی اجتماعی» پرداخته شده است (Baraibar-Diez et al., 2020).

با توجه به نقشه ساختار مفهومی بروندهای علمی، خوشه قرمز شکل ۵ نشان‌دهنده موضوعاتی همچون تغییرات اجتماعی و نگرش‌ها، سلامت روان و هویت فردی، تجربیات اجتماعی زنان، رفتار کودکان در اجتماع است که همسو با خوشه‌های سبز، قرمز و زرد در پژوهش لیو، یوان و ژو (۲۰۲۲) است. همچنین، خوشه آبی شکل ۵ نشان‌دهنده مفاهیم عدالت اجتماعی در آموزش، تأثیر رسانه بر مشارکت اجتماعی، تغییرات قدرت سیاسی است که همسو با خوشه بنفش در پژوهش لیو، یوان و ژو (۲۰۲۲) است. خوشه سبز شکل ۵ در مورد ادراک اجتماعی، رفتار جمعی، پشتیبانی اجتماعی و خوشه بنفش مربوط به علم و نوآوری، سیستم‌های حکمرانی و پایداری ملی است.

طبق نمودار راهبردی، در چارک اول نمودار، خوشه‌های «سلامت، جنسیت، زنان، کودکان و رفتار» و «تأثیر، مدیریت، قدرت، سیاست‌گذاری و علم» دارای بالاترین میزان توسعه‌یافتگی و ربط است که به‌عنوان محرک‌های اصلی پژوهش شناخته می‌شوند و نقش بنیادین در توسعه این حوزه ایفا می‌کنند. در چارک دوم نمودار خوشه «سیاست، رسانه، فعالیت اجتماعی، دولت و مصرف» وجود دارد که با چارک سوم اشتراک دارد. این خوشه از نظر تراکم در سطح پایین و درصد مرکزیت آن نزدیک به صفر است. در چارک سوم، خوشه «آموزش، جامعه، کار، نژاد و فرهنگ» قرار گرفته است که دارای پایین‌ترین میزان توسعه‌یافتگی و ربط هست و در نتیجه نابالغ و نوظهور تلقی می‌شوند که قابلیت رشد در مطالعات آینده این حوزه را دارند. همچنین خوشه «تغییر اجتماعی، هویت، الگو، نگرش و مشارکت» با چارک چهارم اشتراک دارد. این خوشه از نظر مرکزیت در سطح پایین و درصد تراکم آن نزدیک به صفر است. در نهایت، شکل ۶ یک تصویر جامع از ساختار دانشی مطالعات تغییرات اجتماعی در دوران پساکرونا ارائه می‌دهند که مؤید نتایج پژوهش‌های پیشین است. در پژوهش انجام شده توسط باجی و جوکار (۲۰۲۲)، خوشه‌های ۴ (حمایت اجتماعی) و ۵ (اثرات اجتماعی کووید-۱۹) مهم‌ترین و مرکزی‌ترین خوشه‌های ادبیات کووید-۱۹ در حوزه علوم اجتماعی هستند که در چارک اول نمودار راهبردی قرار دارند. این خوشه‌ها، موضوعات مربوط به شروع همه‌گیری، مانند کنترل سلامت، کیفیت زندگی، حقوق اجتماعی و محدودیت‌ها و اثرات اجتماعی همه‌گیری مانند روانشناسی، مسائل مالی و آموزش را پوشش می‌دهند. حوزه‌های موضوعی مسائل زیست‌محیطی (خوشه ۱)، خدمات اجتماعی (خوشه ۲) و مدیریت بحران (خوشه ۳) در چارک سوم قرار دارند که خوشه‌های مرکزی اما نوظهور و در حال توسعه هستند. این خوشه‌ها شامل موضوعات مناطق و گروه‌های سنی، رفاه اجتماعی، روانشناسی بالینی، مراقبت‌های بهداشتی، مدیریت سلامت جامعه، حقوق و

محدودیت‌های اجتماعی، داروی کووید-۱۹، فناوری و تکنولوژی، تجارت و مدیریت، آموزش و پرورش و فعالیت‌های اجتماعی است. همچنین، یافته‌های چاتورودی و همکاران^۱ (۲۰۲۱) نشان داد که همه‌گیری کووید-۱۹ تأثیر قابل‌توجهی بر سلامت روان، آموزش و روال روزانه دانش‌آموزان داشته است و مؤید یافته‌های پژوهش حاضر است. همچنین، یافته‌های پژوهش‌های چن و همکاران^۲ (۲۰۲۰) و گائو و همکاران^۳ (۲۰۲۰) با مطالعات موضوعی ترس و اضطراب از اثرات روانی قابل‌توجه همه‌گیری‌های کووید-۱۹ مؤید نتایج پژوهش حاضر است. از مطالعات انجام شده دیگر، یافته‌های پژوهش رویچودهوری، بانجا و بیسواس (۲۰۲۲) با شناسایی مفاهیم موضوعی مشکلات روانی-اجتماعی و اقتصاد و مدل‌سازی کسب و کار و تحقیقات در مورد شیوع سارس و کیفیت تجربیات زندگی، مؤید نتایج پژوهش حاضر است. و نیز، یافته‌های پژوهش صفری شالی و اسلامی (۱۴۰۲) نشان داد که فقدان احساس امنیت روانی، از بین‌رفتن انگیزه، رواج احساس افسردگی، اجتماع‌گریزی و غیره از جمله آسیب‌های دوران همه‌گیری کووید-۱۹ است.

بررسی ساختار دانشی مطالعات معاصر نیز تأیید می‌کند که پژوهش‌های اخیر، عمدتاً بر پیچیدگی و میان‌رشته‌ای بودن مسائل اجتماعی دوران پساکرونا تأکید دارند و وابستگی صرف به مدل‌های تک‌بعدی، پاسخگوی نیازهای جامعه امروزی نیست. پژوهش‌ها با تحلیل روشمند جریان‌های پژوهشی و شناسایی شکاف‌های دانشی در حوزه تغییرات اجتماعی، نشان دادند که عبور از رویکردهای سنتی و تکیه بر مدل‌های سیستمی، تعاملی و نوآورانه، می‌تواند راهگشای مدیریت و ساماندهی تحولات اجتماعی در دوران پساکرونا باشد. این امر همسو با یافته‌های علم‌سنجی این مطالعه است که بر لزوم توسعه هم‌گرایی بین حوزه‌های سلامت، آموزش، جنسیت و نوآوری برای غلبه بر اثرات بحران‌های جهانی تأکید دارد (کریمی ریایی و همکاران، ۱۴۰۰؛ ربیعی کهندانی، ۱۴۰۰؛ Rodríguez-Sabiote et al., 2022؛ Pelling et al., 2022؛ Leach et al., 2020).

یافته‌های پژوهش حاضر تصویر روشنی از ساختار توسعه موضوعی تغییرات اجتماعی پساکرونا ارائه می‌دهد که نشان‌دهنده تمرکز قوی بر حوزه‌های سلامت روان، عدالت آموزشی، جنسیت و سیاست‌گذاری است، درحالی‌که حوزه‌هایی مانند آموزش، جامعه، کار، نژاد و فرهنگ هنوز نیازمند توجه و توسعه بیشتر هستند. برای سیاست‌گذاران توصیه می‌شود با بهره‌گیری از این نتایج، سیاست‌های جامع و میان‌رشته‌ای با تأکید بر تاب‌آوری، عدالت و مشارکت اجتماعی طراحی کنند و ضمن تقویت همکاری‌های بین‌المللی، منابع تحقیقاتی را به سمت پوشش شکاف‌های دانشی هدایت نمایند. همچنین پژوهشگران می‌توانند با تمرکز بر موضوعات نوظهور و کمتر توسعه‌یافته، نقشی مؤثر در تعمیق دانش اجتماعی پساکرونا ایفا کنند و با استفاده از رویکردهای تعاملی و چندبخشی، راهکارهای علمی و عملی برای بهبود کیفیت زندگی در جوامع پساکرونا ارائه دهند. این رویکرد هم‌زیستی علمی و سیاستی می‌تواند به بازسازی بهتر، پایدارتر و انسانی‌تر جوامع کمک کند.

^۱. Chaturvedi et al.

^۲. Chen et al.

^۳. Gao et al.

منابع

- افسونی، هدایت؛ فتح‌الله‌زاده، مریم؛ و عباس‌زاده، صابر. (۱۴۰۲). بررسی فرایند تغییر اجتماعی در جوامع انسانی از دیدگاه جامعه‌شناسان. در مجموعه مقالات دومین کنفرانس بین‌المللی و سومین کنفرانس ملی یافته‌های نوین در مدیریت، روان‌شناسی و حسابداری (صفحه ۸۰۷ تا ۸۱۲).
<https://civilica.com/doc/1745783>
- بابائیان، نسرين؛ جوادیان، سیدرضا؛ و صادقی هاردنگی، مرضیه. (۱۴۰۳). مداخلات کودک‌محور مددکاری اجتماعی در مواجهه با تغییرات کووید ۱۹: مرور نظام‌مند. *تداوم و تغییر اجتماعی*، ۳(۱)، ۲۳۵-۲۵۷.
<https://doi.org/10.22034/jssc.2024.21513.1110>
- باقری شیخانگفته، فرزین؛ و فتحی آشتیانی، علی. (۱۴۰۱). پیامدهای روانی-اجتماعی دوران پساکروناویروس ۲۰۱۹ (کووید-۱۹) مطالعه مروری نظام‌مند. *پژوهش‌های کاربردی روانشناختی*، ۳(۳)، ۵۳-۷۲.
<https://doi.org/10.22059/japr.2022.328657.643939>
- برین‌خو، سحر. (۱۳۹۴). نظریه و روش برای تغییر اجتماعی. *نقد کتاب علوم اجتماعی*، ۷، ۲۵۱-۲۵۴.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1119227>
- پورشهری، عرفان؛ داستانی، میثم؛ خوشخو، متین؛ شرقی، امیرحسین؛ یعقوبی، سعید؛ و صادق‌مقدم، لیلا. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر پذیرش یا عدم پذیرش واکسیناسیون کووید-۱۹: یک مطالعه مرور نظام‌مند. *تحقیقات سلامت در جامعه*، ۸(۱)، ۹۳-۱۰۹.
<http://jhc.mazums.ac.ir/article-1-670-fa.html>
- توکلی قوچانی، حمید؛ جعفری، یاسمین؛ و رحیمی، یکتا. (۱۴۰۱). اثرات اجتماعی همه‌گیری کووید ۱۹ در جهان: یک مرور روایتی از مطالعات مروری. *مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی*، ۴(۴)، ۱۰۰-۱۱۱.
<http://journal.nkums.ac.ir/article-1-2701-fa.html>
- جانی، ستاره؛ میکائیلی، نبلوفر؛ و رحیمی، پریسا. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان شناختی رفتاری از طریق اینترنت بر کاهش اضطراب کرونا در کارکنان مراقبت‌های بهداشتی و درمانی شهرستان پارس‌آباد. *فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۰(۴۰)، ۱۲۹-۱۴۵.
<https://sanad.iau.ir/Journal/ictedu/Article/1006735>
- جهان‌بین، سید عبادالله؛ و گرجی ازدریانی، علی‌اکبر. (۱۳۹۵). ضرورت راهبردی تعامل نظم حقوقی و تغییرات اجتماعی. *مطالعات راهبردی*، ۱۹(۷۴)، ۶۳-۸۸.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17350727.1395.19.74.3.6>
- ریبیعی کهندانی، محمد. (۱۴۰۰). بحران همه‌گیری کووید ۱۹ و پژوهش‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در ایران: مطالعه‌ای مروری. در مجموعه مقالات همایش بین‌المللی تحولات جهانی در عصر کرونا و پساکرونا. تهران.
<https://civilica.com/doc/1416081>
- صفری شالی، رضا؛ و اسلامی، مجتبی. (۱۴۰۲). فرصت‌ها و آسیب‌های آموزش مجازی برای دانش‌آموزان در دوران اپیدمی کووید-۱۹. *تداوم و تغییر اجتماعی*، ۲(۲)، ۳۹۵-۴۱۴.
<https://doi.org/10.22034/jssc.2023.20201.1079>
- علیزاده فرد، سوسن؛ و صفاری نیا، مجید. (۱۳۹۹). پیش‌بینی سلامت روان براساس اضطراب و همبستگی اجتماعی ناشی از بیماری کرونا. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۹(۳۶)، ۱۲۹-۱۴۱.
https://www.socialpsychology.ir/article_105547.html

کریمی ریایی، الهه؛ صبار، شاهو؛ محمدی، سعید؛ و گلوکنر، کون. (۱۴۰۰). الگوهای تأثیرگذار بر گرایش مردم به اطلاعات نادرست درباره کرونا: مطالعه ایران، روسیه و آلمان. در مجموعه مقالات همایش بین‌المللی تحولات جهانی در عصر کرونا و پساکرونا. تهران.

<https://civilica.com/doc/1416082>

لباف، علی؛ جلیلی، محمد؛ جعفری پویان، ابراهیم؛ و مزینانی، مریم. (۱۳۹۹). چالش‌ها و راهکارهای مدیریت بحران بیماری کووید-۱۹ در بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی تهران. مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، ۱۸(۴)، ۳۵۵-۳۷۲.

<http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-5962-fa.html>

مصطفوی، اسماعیل؛ سجادی‌پور، مطهره‌السادات؛ و حاضری، افسانه. (۱۴۰۴). ترسیم ساختار فکری مقالات علمی کووید ۱۹ در ایران: یک مطالعه علم‌سنجی. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۱۱(۱)، ۱۸۷-۲۱۲.

<https://doi.org/10.22070/rsci.2024.18786.1714>

میرزایی، خلیل. (۱۳۹۹). علت‌ها و پیامدهای همه‌گیری و عالم‌گیری ویروس کرونا-کووید ۱۹. ارزیابی تأثیرات اجتماعی، ۱۸(۲)، ویژه‌نامه پیامدهای شیوع ویروس کرونا-کووید ۱۹، ۱۳-۴۱.

<https://sia.ihss.ac.ir/fa/page/4728>

نجاتی حسینی (خراسانی)، سیدمحمود. (۱۳۹۹). پیامدهای اجتماعی و فرهنگی ویروس کرونا در زیست‌جهان‌های دینی: روایتی جامعه‌شناختی از ایستارها و رفتارهای کنشگران دینی و اجتماعات دینی در جهان‌گرایی شده. ارزیابی تأثیرات اجتماعی، ۱۸(۲)، ویژه‌نامه پیامدهای شیوع ویروس

<https://sia.ihss.ac.ir/fa/page/4728>. ۱۰۵-۱۵۰. کرونا-کووید ۱۹

Afsouni, H., Fathollahzadeh, M., & Abbaszadeh, S. (2023). The process of social change in human societies from sociologists' perspective. In *Proceedings of the 2nd International and 3rd National Conference on New Findings in Management, Psychology, and Accounting* (pp. 807-812). [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1745783>

Alizadeh Fard, S., & Saffarinia, M. (2020). The prediction of mental health based on the anxiety and the social cohesion that caused by Coronavirus. *Social Psychology Research*, 9(36), 129-141. [In Persian]. https://www.socialpsychology.ir/article_105547.html

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>

Babaian, N., Javadian, S. R., & Sadeghi Hardangi, M. (2024). Child-centered interventions of social work in response to the changes brought by COVID-19: A systematic review. *Journal of Social Continuity and Change*, 3(1), 235-257. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jssc.2024.21513.1110>

Bagheri Sheykhangafshe, F., & Fathi-Ashtiani, A. (2022). Psychosocial consequences of the post-coronavirus 2019 (COVID-19): Systematic review study. *Journal of Applied Psychological Research*, 13(3), 53-72. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/japr.2022.328657.643939>

Baji, F., & Jowkar, T. (2022). COVID-19 across social sciences literature: A co-word study. *Journal of Scientometric Research*, 11(1), 125-129. <https://doi.org/10.5530/jscires.11.1.13>

Baraibar-Diez, E., Luna, M., Odriozola, M. D., & Llorente, I. (2020). Mapping social impact: A bibliometric analysis. *Sustainability*, 12(22), 9389. <https://doi.org/10.3390/su12229389>

- Barinkhou, S. (2015). Theory and method for social change. *Quarterly Review of Social Sciences Books*, 7, 251-254. [In Persian]. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1119227>
- Callon, M., Courtial, J. P., Turner, W. A., & Bauin, S. (1983). From translations to problematic network—An introduction to co-word analysis. *Social Science Information*, 22(2), 191-235. <https://doi.org/10.1177/053901883022002003>
- Chaturvedi, K., Vishwakarma, D. K., & Singh, N. (2021). COVID-19 and its impact on education, social life and mental health of students: A survey. *Children and Youth Services Review*, 121, 105866. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105866>
- Chen, X., Gao, H., Zou, Y., & Lin, F. (2020). Changes in psychological wellbeing, attitude and information-seeking behavior among people at the epicentre of the COVID-19 pandemic: A panel survey of residents in Hubei province, China. *Epidemiology and Infection*, 148, e201. <https://doi.org/10.1017/S0950268820002009>
- Egghe, L. (2006). Theory and practise of the g-index. *Scientometrics*, 69(1), 131-152. <https://doi.org/10.1007/s11192-006-0144-7>
- Gao, J., Zheng, P., Jia, Y., Chen, H., Mao, Y., et al. (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *PLOS ONE*, 15(4), e0231924. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231924>
- Hamidi, A., Khosravi, A., Hejazi, R., Torabi, F., & Abtin, A. (2024). A scientometric approach to psychological research during the COVID-19 pandemic. *Current Psychology*, 43, 155-164. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04264-2>
- Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 102(46), 16569-16572. <https://doi.org/10.1073/pnas.0507655102>
- Jahanbin, S. E., & Gorgi Azandaryani, A. A. (2017). Strategic need of the interaction between legal order and social changes. *Strategic Studies Quarterly*, 19(74), 63-88. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17350727.1395.19.74.3.6>
- Jani, S., Mikaeili, N., & Rahimi, P. (2020). The effectiveness of internet-delivered cognitive behaviour therapy on reducing corona-related anxiety in Parsabad health care workers. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 10(40), 129-145. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/Journal/ictedu/Article/1006735>
- Karimi Ryabi, E., Sabar, Sh., Mohammadi, S., & Glockner, K. (2021). Influential patterns on people's tendency toward COVID-19 misinformation: A study in Iran, Russia, and Germany. In *Proceedings of the International Conference on Global Developments in the Era of Corona and Post-Corona*. Tehran, Iran. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1416082>

- Labaf, A., Jalili, M., Jaafari Pooyan, E., & Mazinani, M. (2021). Management of Covid-19 crisis in Tehran University of Medical Sciences hospitals: Challenges and strategies. *Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research*, 18(4), 355-372. [In Persian]. <http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-5962-en.html>
- Leach, M., MacGregor, H., Scoones, I., & Wilkinson, A. (2020). Post-pandemic transformations: How and why COVID-19 requires us to rethink development. *World Development*, 138, 105233. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105233>
- Liu, Y. L., Yuan, W. J., & Zhu, S. H. (2022). The state of social science research on COVID-19. *Scientometrics*, 127, 369-383. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-04206-4>
- Mirzaei, K. (2020). Causes and consequences of the COVID-19 pandemic. *Journal of Social Impact Assessment*, 1(2, Special Issue on the Consequences of the Spread of COVID-19), 13-41. [In Persian]. <https://sia.ihss.ac.ir/fa/page/4728>
- Montazer, S., Pineault, L., Brumley, K. M., Maguire, K., & Baltes, B. (2024). Social change in the turbulent times of the COVID-19 pandemic: Impacts of work-related demands on work-to-family conflict, mastery, and psychological distress. *Society and Mental Health*, 15(1), 39-56. <https://doi.org/10.1177/21568693231218256>
- Mostafavi, E., Sajadi Pour, M. S., & Hazeri, A. (2025). Mapping the intellectual structure of COVID-19 scientific articles in Iran: A scientometric study. *Scientometrics Research Letter*, 11(1), 187-212. [In Persian]. <https://doi.org/10.22070/rsci.2024.18786.1714>
- Mostafavi, I., & Bigdeloo, I. (2020). Bibliometrics analysis of scientific outputs of Covid-19 disease in Scopus database. *Library Philosophy and Practice*, 1-14. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4716/>
- Nejati Hosseini (Khorasani), S. M. (2020). Social and cultural consequences of the coronavirus in religious lifeworlds: A sociological narrative of the attitudes and behaviors of religious actors and communities in a corona-affected world. *Journal of Social Impact Assessment*, 1(2, Special Issue on the Consequences of the Spread of COVID-19), 105-150. [In Persian]. <https://sia.ihss.ac.ir/fa/page/4728>
- Pelling, M., Adams, H., Adamson, G., Barcena, A., Blackburn, S., Borie, M., Donovan, A., Ogra, A., Taylor, F., & Yi, L. (2022). Building back better from COVID-19: Knowledge, emergence and social contracts. *Progress in Human Geography*, 46(1), 121-138. <https://doi.org/10.1177/03091325211059569>
- Pourghaznein, T., & Salati, S. (2020). National approach in response to the COVID-19 pandemic in Iran. *International Journal of Community Based Nursing and Midwifery*, 8(3), 275-276. <https://doi.org/10.30476/IJCBNM.2020.85928.1308>

- Pourshahri, E., Dastani, M., Khoshkhoo, M., Sharghi, A., Yaghoubi, S., & Sadeghmoghadam, L. (2022). Factors affecting acceptance and non-acceptance of Covid-19 vaccination: A systematic review study. *Journal of Health Research in Community*, 8(1), 93-109. [In Persian]. <http://jhc.mazums.ac.ir/article-1-670-en.html>
- Rabiei Kohendani, M. (2021). The COVID-19 pandemic crisis and political science and international relations research in Iran: A review study. In *Proceedings of the International Conference on Global Developments in the Era of Corona and Post-Corona*. Tehran, Iran. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/1416081>
- Rodríguez-Sabiote, C., Úbeda-Sánchez, Á. M., Lorenzo-Quiles, O., Álvarez-Rodríguez, J. (2022). Knowledge structures of scientific production on COVID-19 in the sphere of education: The case of publications indexed in the Web of Science during 2020. *Quality & Quantity*, 57(5), 4285-4305. <https://doi.org/10.1007/s11135-022-01564-w>
- Roychowdhury, K., Bhanja, R., & Biswas, S. (2022). Mapping the research landscape of Covid-19 from social sciences perspective: A bibliometric analysis. *Scientometrics*, 127, 4547-4568. <https://doi.org/10.1007/s11192-022-04447-x>
- Safari Shali, R., & Eslami, M. (2024). Benefits and barriers of the e-learning experience for students during the COVID-19 pandemic. *Journal of Social Continuity and Change*, 2(2), 395-414. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jscc.2023.20201.1079>
- Tavakoli Ghouchani, H., Jafari, Y., & Rahimi, Y. (2023). Social impacts of the COVID-19 epidemic on the world: A narrative review of reviews. *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences*, 14(4), 100-111. [In Persian]. <http://journal.nkums.ac.ir/article-1-2701-en.html>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2017). *Words into action guidelines: Build back better in recovery, rehabilitation and reconstruction (Consultative version)*. UNDRR. <https://www.undrr.org/publication/words-action-guidelines-build-back-better-recovery-rehabilitation-and-reconstruction>